

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декаан факультету журналістики

Костюк В.В.

202

РИТОРИЧНІ ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалавра

очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти

спеціальності 061 Журналістика

освітньо-професійна програма

«Журналістика»

Укладач Плеханова Т.М., канд. філол. наук, доцент кафедри видавничої справи та редагування

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри видавничої справи та
редагування
Протокол № 1 від “25” серпня 2021р.
Завідувач кафедри

(підпис)

Т.М. Плеханова
(ініціали, прізвище)

Ухвалено науково-методичною радою
факультету журналістики
Протокол № 1 від “31” серпня 2021р.
Голова науково-методичної ради
факультету

(підпис)

Н.В. Романюк
(ініціали, прізвище)

Погоджено
з навчально-методичним відділом

(підпис)

(ініціали, прізвище)

2021 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 06 Журналістика	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
		Цикл вільного вибору студента в межах факультету	
Спеціальність 061 Журналістика	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		5-й	5-й
Освітньо-професійна програма Журналістика	Змістових модулів – 4	Лекції	
		14	4
		Практичні	
		14 год.	6 год.
Рівень вищої освіти: Бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 8	Самостійна робота	
		62 год.	80 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Риторичні основи журналістики» є навчання історії та теорії красномовства, практичне оволодіння прийомами і навичками ораторського мистецтва та ефективного застосування цих знань і навичок у професійній діяльності.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Риторичні основи журналістики» є:

- засвоїти знання з риторики як науки, усвідомити і запам'ятати систему понять, оволодіти риторичною термінологією;
- вивчити історію та джерела риторики та ораторської майстерності;
- уважно ознайомитися зі зразками промов визначних ораторів минулого і сучасності для максимального використання їхнього досвіду;
- оволодіти методом риторичного аналізу текстів різних типів промов, навчитися членувати текст, точно визначати тему, тези, докази, мовні засоби (тропи і фігури), доцільність кожного слова;
- навчитися, використовуючи свої знання та досвід інших промовців, створювати та виголошувати різні типи промов на потрібну тему і з урахуванням різних ситуацій;
- виробити уважне та критичне ставлення до власного мовлення і суспільної мовної практики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
<p>Програмні компетентності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. - ЗК08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями ФК02. Здатність формувати та редагувати інформаційний контент. 	<p>Методи:</p> <ul style="list-style-type: none"> Словесні методи (лекція, робота з підручниками). Практичні методи (творчі завдання). Логічні методи (індуктивні, дедуктивні). Метод формування пізнавального інтересу (навчальна дискусія).
<p>Програмні результати навчання</p> <p>РНУ3. Генерувати та редагувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації</p> <p>РНУ4. Створювати грамотний видавничий медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.</p> <p>РНК2. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.</p>	<p>Методи контролю і самоконтролю (усний, письмовий).</p> <p>Самостійно-пошукові методи (індивідуальна робота).</p> <p>Контрольні заходи: захист творчих завдань; індивідуальне практичне завдання; залік.</p>

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Риторичні основи журналістики» є логічним продовженням курсу «Українська мова професійного спрямування», «Мовна комунікація у медіа», «Академічне письмо», «Практична стилістика». Набуті при вивченні цієї дисципліни знання необхідні для подальшого вивчення курсів «Креативне письмо», «Стилістичні функції тексту», «Літературне редагування».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади риторики.

Вступ. Проблематика курсу. Зміст і завдання курсу, його значення для підготовки журналіста, видавця, редактора. Риторика як наука і навчальна дисципліна. Предмет риторики. Неориторика, сучасні підходи до вивчення ораторського мистецтва. Проблеми і завдання риторичної науки. Місце риторики серед інших дисциплін. Риторика як елемент культури. Риторичні основи журналістики як професії підвищеної мовленнєвої відповідальності. Сучасне ораторське мистецтво в засобах масової інформації.

Теоретичні засади риторики. Своєрідність риторичної науки (риторика є комплексною наукою, універсальність риторики, розвиває в людині цілу систему особистісних якостей; ефективна мисленнєво-мовленнєва діяльність є основою професіоналізму, прикладний характер риторики, риторика як систематизатор процесу навчання, використання моральних категорій).

Загальні поняття класичної риторики. Логос як основна категорія класичної риторики, яка покликана представляти думку і слово, що практично означає: слово має зміст, думку, воно має йти від розуму й апелювати до нього. Як одна з основних категорій класичної риторики етос визначає зразкову суспільну й морально-етичну поведінку оратора,

інакше промовець не зможе переконувати інших і впливати на них. Пафос є категорією естетики – це інтелектуальне, вольове, емоційне устремління мовця, яке виявляється і в процесі мовленнєвої комунікації, і в його продукті – тексті.

Змістовий модуль 2. Основні поняття риторики.

Основоположні розділи класичної риторики. Інвенція як розділ класичної риторики, в якому розробляється етап задуму, намірів, ідей, формулювання гіпотези майбутнього виступу. Диспозиція – розділ риторики, в якому формулюються основні поняття про предмет виступу і визначаються правила оперування поняттями. Елоквенція - підрозділ елокуції – найбільшого розділу риторики, в якому досліджуються фігури слова (тропи) і фігури думки (риторичні фігури). Меморія як розділ риторики, призначення якого допомогти оратору запам'ятати зміст промови так, щоб не розгубити не тільки фактичну інформацію, а й образність, цікаві деталі. Акція – розділ класичної риторики, призначення якого полягає в тому, щоб підготувати оратора до зовнішнього і внутрішнього виступу. Жанри красномовства.

Види красномовства та сфери його застосування. Зародження та головні риси академічного красномовства. Жанри академічного красномовства: наукова доповідь, наукове повідомлення, наукова лекція (вузівська та шкільна), реферат, виступ на семінарському занятті, науково-популярна (публічна) лекція, бесіда. Форми діалогу зі слухачами. Найдавніші джерела політичного красномовства як засобу боротьби за владу. Жанри політичної риторики: політична промова, доповідь, виступ, інформація, огляд, бесіда. Різновиди та функції судового (юридичного) красномовства. Церковне красномовство, види та структура церковних проповідей. Розповсюдження суспільно-побутового красномовства та його жанрів: ювілейних промов, привітальних слів, тостів, надгробних (поминальних) слів.

Характеристика риторичних законів. Концептуальний закон як перший крок мовленнєвого циклу; закон моделювання аудиторії – необхідність системного вивчення власної аудиторії та ознак, які визначають «портрет» будь-якої аудиторії (соціально-демографічних, соціально-психологічних та індивідуально-особистісних). Використання стратегічного закону як системи побудови програми впливу на конкретну аудиторію. Складові тактичного закону: аргументація і активація мислення та почуттєво-емоційної діяльності аудиторії. Мовленнєвий закон як система комунікативних якостей мовлення (правильність, виразність, ясність, точність, багатство, образність, стислість).

Змістовий модуль 3. Історичний розвиток риторичної науки.

Античне ораторське мистецтво. Міфологія красномовства, основні риси риторики Давнього Сходу. Риторика Давньої Месопотамії. Ораторське мистецтво Давнього Єгипту. Риторика Давньої Індії. Основні категорії класичної індійської поезики. Ораторське мистецтво Давнього Ірану. Риторика Давнього Китаю. Виникнення і розвиток риторики в Давній Греції: Емпедокл, софістика, Ісократ. Риторичний ідеал античності. Видатні давньогрецькі оратори (Горгій, Сократ, Платон, Аристотель, Демосфен). Римський період розвитку античного красномовства (Цицерон, Гай Юлій Цезар, Квінтіліан), три джерела красномовства.

Ораторське мистецтво в Середні віки. Красномовство біблійних проповідників (Старий та Новий Завіти). Десять Заповідей (Декалог) як найважливіший зразок релігійно-дидактичної риторики Біблії. Пророче слово і повчальні слова як різновиди біблійного красномовства. Формування засад середньовічного європейського красномовства. Розвиток патристики: Августин Аврелій, Єронім. Візантійська теорія риторики. Розвиток риторики на Заході в Середні віки. Риторика та гомілетика. Коран як джерело арабської словесності, літератури, риторики. Роль Корану в становленні мусульманського красномовства. Ораторське мистецтво в Середні віки. Візантійська теорія риторики. Розвиток риторики на Заході в Середні віки. Риторика та гомілетика.

Історія українського красномовства. Витоки давньоукраїнського красномовства (Київська Русь): літопис Нестора, «Слово про Закон та Благодать» митрополита Іларіона, «Слово» Кирила Туровського, «Повчання» Володимира Мономаха, «Слово про Ігорів похід». Українське красномовство в XIII – XVII ст. Розвиток української ораторської та агіографічної прози к.ХІУ – поч. ХУІ ст. Резонанс української культури в східнослов'янських землях (Стефан Яворський, Феофан Прокопович). Зародження полемічної літератури. Київська школа риторики XVII – XVIII ст. Риторичні твори «Ключ розуміння» Й.Галятовського, «Епінікон» Ф.Прокоповича, праці М.Ломоносова. Латиномовні поетики і риторики ХУІІ - І пол. ХУІІІ ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. Розвиток українського риторичного слова в ХІХ – ХХ ст. Курси філософії та риторики професорів Києво-Могилянської Академії. Феофан Прокопович.

Змістовий модуль 4. Сучасний стан ораторського мистецтва в Україні та світі.

Розвиток ораторського мистецтва в Україні та світі. Розвиток українського риторичного слова в ХІХ – ХХ ст. Розвиток риторики в Європі нового часу. Неориторика ХХ ст.: генезис, проблеми, перспективи. Сучасний стан ораторського мистецтва в Україні

Розвиток риторики в Європі нового часу. Розвиток дипломатичного, військового, академічного, судового та епідектичного красномовства. Занепад церковного красномовства. Вплив суспільно-політичних процесів в Європі ХІХ ст. на розвиток риторичної науки. Основні риси американської риторики новітнього часу. Навчання основам риторики в епоху комп'ютерів. Вплив розвитку масових комунікацій на техніку мовлення.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття, год		Практичні заняття, год		о/д з/дист		Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
			о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	15	8/4	4	2	4	2	7	11	6	9	15
2	15	8/2	4		4	2	7	13	6	9	15
3	15	8/2	4	2	4		7	13	6	9	15
4	15	4/2	2		2	2	11	13	6	9	15
Усього за змістові модулі	60	28/10	14	4	14	6	32	50	24	36	60
Підсумковий семестровий контроль залік	30						30	30			40
Загалом							90				100

5. Темі лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/д ф.
1	1. Риторика як наука і навчальна дисципліна. 2. Теоретичні засади риторики. 3. Загальні поняття класичної риторики.	4	2
2	4. Основоположні розділи класичної риторики.	4	

	5. Види красномовства та сфери його застосування. 6. Характеристика риторичних законів.		
3	7. Античне ораторське мистецтво. Міфологія красномовства. 8. Ораторське мистецтво в Середні віки. 9. Історія українського красномовства.	4	2
4	10. Розвиток ораторського мистецтва в Україні та світі. 11. Розвиток риторики в Європі нового часу.	2	
Разом		14	4

5. Теми практичних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/д ф.
1	1. Риторика як наука і навчальна дисципліна. 2. Теоретичні засади риторики. 3. Загальні поняття класичної риторики.	4	2
2	4. Основоположні розділи класичної риторики. 5. Види красномовства та сфери його застосування. 6. Характеристика риторичних законів.	4	2
3	7. Античне ораторське мистецтво. Міфологія красномовства. 8. Ораторське мистецтво в Середні віки. 9. Історія українського красномовства.	4	
4	10. Розвиток ораторського мистецтва в Україні та світі. 11. Розвиток риторики в Європі нового часу.	2	2
Разом		14	6

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії Оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Теоретичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Усне опитування за планом: Риторика як наука і навчальна дисципліна. Проблеми і завдання риторичної науки. Місце риторики серед інших дисциплін. Своєрідність риторичної науки. Риторика як елемент культури. Риторичні основи журналістики як професії підвищеної мовленнєвої відповідальності. Загальні поняття класичної риторики. Логос як основна категорія класичної риторики. Поняття «етос» як важливий морально-етичний елемент ораторського мистецтва. Пафос як категорія естетики.	Відповідь на питання – 6 б.	6
	Виконання практичних завдань до плану	1) 3 хрестоматії, вміщеної у підручнику Г.Сагач «Риторика» виписати по 5 українських прислів'їв та приказок про силу і	Практичне завдання – 9 б.	9

		<p>красу слова, про думку і мову, про правила ефективної комунікації. Використовуючи ці прислів'я, написати промову.</p> <p>2) Дібрати тексти 2 парламентських промов народних депутатів України та 2 офіційних звернень або привітальних слів (з матеріалів преси за вибором). Проаналізуйте їх на відповідність поняттям класичної риторики (логос, етос, пафос).</p> <p>3) Створити власний виступ, застосовуючи усі розділи класичної риторики.</p>		
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	<p>Теоретичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом</p> <p>Тест за теоретичними питаннями ЗМ 4 в системі Мудл</p>	<p>Усне опитування за планом: Основоположні розділи класичної риторики. Жанри академічного красномовства: наукова доповідь, наукове повідомлення, наукова лекція (вузівська та шкільна), реферат, виступ на семінарському занятті, науково-популярна (публічна) лекція, бесіда. Форми діалогу зі слухачами. Жанри політичної риторики: політична промова, доповідь, виступ, інформація, огляд, бесіда. Найдавніші джерела політичного красномовства як засобу боротьби за владу. Різновиди та функції судового (юридичного) красномовства. Церковне красномовство, види та структура церковних проповідей. Розповсюдження суспільно-побутового красномовства та його жанрів.</p> <p>Навчальний матеріал за ЗМ 4</p>	<p>Відповідь на питання – 3 б.</p> <p>Кількість питань – 10, кожна правильна відповідь оцінюється в 0,3 бала</p>	<p>3</p> <p>3</p>
	Виконання практичних завдань до плану	<p>1) Знайти приклади жанрів суспільно-побутового красномовства: ювілейних промов, привітальних слів, тостів, поминальних слів. Скласти та виголосити власний варіант ювілейної промови.</p> <p>2) Написати 5 невеликих риторичних творів на актуальну суспільну тему, ілюструючи різні види красномовства. Визначити характерні риси кожного.</p>	Практичне завдання – 9 б.	9

		3) Розбившись на групи, відтворіть ситуацію, що демонструє якийсь із видів красномовства.		
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			15
3	Теоретичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Усне опитування за планом: Міфологія красномовства. Основні риси риторики Давнього Сходу. Порівняльна характеристика риторик Давнього Єгипту, Давнього Ірану, Давньої Індії, Давнього Китаю. Античне ораторське мистецтво. Виникнення і розвиток риторики в Давній Греції (Емпедокл, софістика, Ісократ). Видатні давньогрецькі оратори (Горгій, Сократ, Платон, Арістотель, Демосфен). Римський період розвитку античного красномовства. Три джерела красномовства. Риторичний ідеал античності. Красномовство біблійних проповідників (Старий та Новий Завіти). Десять Заповідей (Декалог) як найважливіший зразок релігійно-дидактичної риторики Біблії. Пророче слово і повчальні слова як різновиди біблійного красномовства. Формування засад середньовічного європейського красномовства. Розвиток патристики: Августин Аврелій, Єронім. Ораторське мистецтво в Середні віки. Візантійська теорія риторики. Розвиток риторики на Заході в Середні віки. Риторика та гомілетика.	Відповідь на питання – 6 б.	6
	Виконання практичних завдань до плану	1) Згідно з канонами однієї з античних риторик (на вибір) написати та виголосити промову на суспільно актуальну тему. 2) Подати детальну характеристику визначальних рис обраної риторичної системи. 3) Виконати порівняльний аналіз кількох текстів античних риторів та уривків з Біблії. Визначити їх спільні та відмінні риси. 4) За зразком Біблії або Корану створити власну проповідь на суспільно актуальну тему.	Практичне завдання – 9 б.	9
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15

4	Теоретичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом Тест за теоретичними питаннями ЗМ 4 в системі Мудл	Усне опитування за планом: Витоки давньоукраїнського красномовства. Риторична спадщина східних слов'ян (Іларіон. Кирило Туровський. Володимир Мономах). Зародження полемічної літератури в Україні. Українське красномовство в XIII – XVII ст. Київська школа риторики. Риторика в Києво-Могилянській академії. Феофан Прокопович. Розвиток українського риторичного слова в XIX – XX ст. Розвиток риторики в Європі нового часу . Неориторика XX ст. Сучасний стан ораторського мистецтва в Україні Навчальний матеріал за ЗМ 4	Відповідь на питання – 3 б. Кількість питань – 10, кожна правильна відповідь оцінюється в 0,3 бала	3 3
	Виконання практичних завдань до плану	1) Створити виступ за зразком будь-якої з українських шкіл. 2) Розбившись на групи, підготувати полеміку на будь-яку актуальну тему. 3) Створити доповідь, враховуючи вимоги неориторики. 4) Знайти віршець промови сучасного громадського діяча, політика, публіциста. Дати їй характеристику з погляду дотримання класичних риторичних канонів та вимог, подати свій варіант промови.	Практичне завдання – 9 б.	9
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15
Усього за змістові модулі контр. Заходів	8			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
Залік	Теоретичні завдання	Усна частина відповіді на заліку передбачає розгорнуту та обґрунтовану відповідь на два теоретичних питання. Перелік питань на залік поданий у системі Мудл	Залік проводиться в усній формі при очній/дистанційній формі навчання. Усний залік складається із відповіді на питання зі списку теоретичних питань (при дистанційному	15

			навчання – відповіді обговорюються в сесійній залі в Zoom). За відповіді на теоретичні питання студент може отримати до 10 балів (за розгорнуту і правильну відповідь на одне питання до 5 балів), за тестові завдання – до 5 балів, або всього за теоретичну частину заліка можна отримати до 15 балів.	
	Індивідуальне практичне завдання	Передбачає творче виконання завдання: 1) створити презентацію на одну із запропонованих тем (теми у МУДЛ) 2) Використовуючи усі набуті знання та вміння, написати агітаційну промову, розраховану на абітурієнтів з метою вступу на нашу спеціальність; під час публічного виступу продемонструвати можливі засоби привернення уваги.	За презентацію студент може отримати до 10 балів (за відео, цікаві факти, ілюстрації як елементи презентації) за не менше 20 слайдів. За якісне виконання цього завдання студент може отримати ще 15 балів	25
Усього за підсумковий семестровий контроль	2			40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Абрамович С. Риторика : навч. посібник. Київ : Наук.думка, 2011. 356с.
2. Мацько Л.І. Риторика : навч. посібник. Київ : Наук.думка, 2003. 365с.
3. Олійник О. Риторика : навч. посібник. Київ : Кондор, 2009. 202с.
4. Сагач Г. Риторика : підручник. Київ : Рідна мова, 2020. 578с.
5. Чибісова Н.Г. Риторика : навч. посібник. Київ : Наук.думка, 2013. 243с.

Додаткова:

1. Абрамович С. Риторика загальна та судова : навч. посібник. Київ : Наук.думка, 2003. 347с.
2. Гурвич С. Основи риторики : навч. посібник. Київ : Кондор, 1978. 298с.
3. Ивин А.А. Риторика. Искусство убеждать. Минск : Гранд, 2002. 305с.
4. Когут О.І. Основи ораторського мистецтва. Тернопіль : Астон, 2005. 298с.
5. Куньч З. Риторичний словник. Київ : Рідна мова, 1997. 339с.
6. Пелешенко Ю.В. Розвиток української ораторської та агіографічної прози к.ХІУ – поч. ХУІ ст. Київ : Наук. думка, 1990. 217с.
7. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів : Світ, 2001. 319с.
8. Сагач Г. Золотослів. Київ : Наук.думка, 1993. 476с.

9. Смелкова З. Риторические основы журналистики. Москва : Наука, 2003. 294с.
10. Хоменко І.В. Еристика. Мистецтво полеміки. Київ : Наук.думка, 2001. 214с.
11. Perelman Ch., Olbrechts-Tyteca L. The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation. London : University of Notre Dame Press, 1999. 566 p.
12. Kahane H. Logic and Contemporary Rhetoric: The Use of Reason in Everyday Life (1st edition, 7th edition). Belmont : Wadsworth, 1995. 426 p.

Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека Запорізького національного університету. URL: <http://library.znu.edu.ua/>
2. Система електронного забезпечення навчання ЗНУ. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Google Scholar. URL: <https://scholar.google.com/>